
SIMȚUL IEȘIT DIN COMUN

Co.
lectia
de economie

GARY

BECKER

LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL PENTRU ECONOMIE

RICHARD

POSNER

SIMȚUL IEȘIT DIN COMUN

Perspective economice,
de la căsătorie la terorism

Traducere din engleză de
Laura Ariton și Silvia Dumitrache

PUBLICA

The original title of this book is:
Uncommon Sense by Gary S. Becker and Richard A. Posner

Copyright © 2009 by The University of Chicago

© Publica, 2015, pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără acordul scris din partea editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BECKER, GARY S

Simțul ieșit din comun : perspective economice - de la căsătorie

la terorism / Gary S. Becker și Richard A. Posner ;

trad.: Laura Ariton și Silvia Dumitrache. - București : Publica, 2015

ISBN 978-606-8360-37-9

I. Posner, Richard A

II. Ariton, Laura (trad.)

III. Dumitrache, Silvia (trad.)

33

EDITORI: Cătălin Muraru, Silviu Dragomir

DIRECTOR EXECUTIV: Bogdan Ungureanu

DESIGN: Alexe Popescu

REDACTOR: George Chiriță

CORECTURĂ: Rodica Crețu, Lorina Chițan

DTP: Răzvan Nasea

Cu formulele ei reci, cu matematica ei strictă și statisticile ei impersonale, economia pare a fi o lume deconectată și paralelă cu lumea reală.

Lecturând *Simțul ieșit din comun*, înțelegi că, de fapt, întrebările adresate de economiști sunt profund influențate de idei preconcepute despre modul în care funcționează piețele, despre felul în care oamenii iau decizii, despre rolul pe care ar trebui să-l aibă statul și despre mulți alți astfel de factori. Deloc reci. Deloc matematici.

Și nu e nimic greșit aici, cu excepția faptului că, în efortul de a părea că au o abordare științifică, economiștii neagă, de multe ori, aceste evidențe.

Este, deci, lăudabil că Becker și Posner își expun în mod deschis prejudecățile în fața publicului. Acest lucru ajută la cântărirea obiectivă a insighturilor pe care le prezintă și dau cărții o foarte necesară ancorare în realitate vieții noastre. A tuturor.

Cuprins

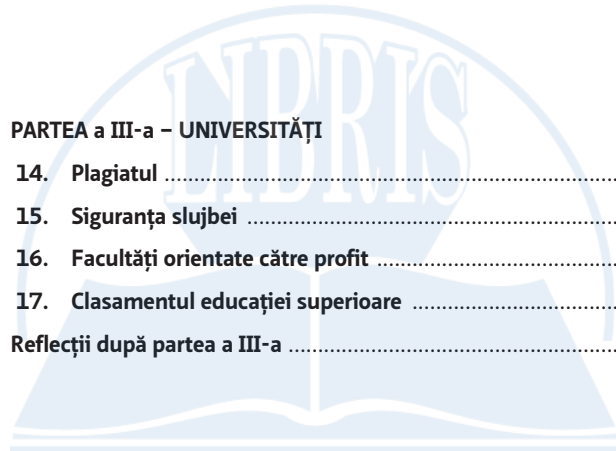
Introducere pentru blogul Becker-Posner 11

PARTEA I – SEX ȘI POPULAȚIE

1. Revoluția sexuală	27
2. Căsătoria între persoane de același sex	37
3. Poligamia	47
4. Alegerea sexului copilului	57
5. Reforma imigrației	67
6. Planul demografic al lui Putin	75
Reflecții după partea I	83

PARTEA a II-a – DREPTURI DE PROPRIETATE

7. <i>Kelo</i> și domeniul eminent	89
8. Patente farmaceutice	99
9. Partajarea fișierelor și încălcarea drepturilor de proprietate	109
10. Medicamente orfane, proprietate intelectuală și bunăstarea socială	119
11. Vânzarea de organe	129
12. Congestia traficului	139
13. Privatizarea autostrăzilor	149
Reflecții după partea a II-a	159

PARTEA a III-a – UNIVERSITĂȚI

14. Plagiatul	165
15. Siguranța slujbei	173
16. Facultăți orientate către profit	185
17. Clasamentul educației superioare	193
Reflecții după partea a III-a	203

PARTEA a IV-a – STIMULENTE

18. Taxa pe grăsime	209
19. Interzicerea acizilor grași	219
20. Paternalism libertarian	231
21. Chicago și spațiile mari	239
Reflecții după partea a IV-a	247

PARTEA a V-a – SLUJBE ȘI ANGAJARE

22. Limitele termenului juridic	253
23. Economia ușilor turnante	261
24. Remunerația directorilor executivi	271
25. Inegalitatea veniturilor	281
26. Responsabilitatea socială a corporațiilor	291
Reflecții după partea a V-a	299

PARTEA a VI-a – MEDIU ȘI DEZASTRE

27. Tsunami	307
28. Dezastre majore	317
29. Federalism, economie și Katrina	329

30. Speculațiile de preț în perioada următoare unei catastrofe	337
31. Încălzirea globală și ratele de scont	347
32. Conservarea eficientă a apei	357
Reflecții după partea a VI-a	365

PARTEA a VII-a – CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ ȘI TERORISM

33. Pedeapsa capitală	373
34. Sportivi care se dopeză	391
35. Șofatul sub influența alcoolului	399
36. Jocurile de noroc online	409
37. Războiul preventiv	419
38. Stabilirea de profiluri pe criterii etnice	425
39. Privatizarea securității	433
40. Finanțările destinate combaterii terorismului	443
41. Pedeapsa colectivă	451
Reflecții după partea a VII-a	461

PARTEA a VIII-a – LUMEA

42. Libertatea economică și politică	469
43. Dimensiunea țărilor	477
44. Hamas, Palestina și democrația	487
45. Google în China	495
46. Aspectele economice ale culturii naționale	503
47. Microfinanțarea și dezvoltarea	515
48. Inegalitatea în lume	525
49. Ajutorul extern	535
Reflecții după partea a VIII-a	545

Introducere pentru blogul Becker-Posner

Bloggingul este un fenomen social, politic și economic nou și de o importanță majoră, făcut posibil de existența internetului, reprezentând o tehnologie transformativă de o importanță majoră din punct de vedere social (gândiți-vă doar la efectul pe care îl are asupra mass-mediei convenționale, cum ar fi ziarele!). Internetul a revoluționat accesul la informare, dar și la dezinformare. Informația de pe internet provine din numeroase surse. Acest lucru este o nouă exemplificare izbitoare a tezei lui Friedrich Hayek conform căreia cunoașterea esențială pentru o societate (Hayek pune accentul pe activitatea economică a unei societăți, dar punctul său de vedere este unul general) este larg distribuită în rândul acesteia, iar provocarea socială constă tocmai în crearea mecanismelor de cumulare a acestor cunoștințe. Mecanismul care reprezintă punctul central al lucrărilor lui Hayek, precum și al economiștilor în general este sistemul de prețuri (o piață explicită). Prețul pune stăpânire pe informațiile cumpărătorilor și vânzătorilor care vizează valori și acțiuni; astfel, piața este o metodă de agregare a informației. Internetul ilustrează posibilitatea existenței unor mecanisme alternative ale agregării de acest tip. Cel mai nou mecanism fondat cu ajutorul internetului este „blogosfera“. Internetul permite acumularea instantanee (prin urmare și corectarea, rafinarea și amplificarea) a ideilor și opiniilor, a faptelor și

imaginilor, a informării și specializării generate de bloggeri. Blogosfera diferă de sistemele cu prețuri și compensații financiare explicite, deoarece informația din această sferă este de obicei pusă la dispoziție fără așteptările unei compensații monetare sau a oricăror altor recompense financiare, deși câțiva bloggeri au reușit să atragă venituri din publicitate, în timp ce alții (inclusiv subsemnații) au încheiat contracte de publicare a unor cărți. Cu toate acestea, blogosfera constituie o „piață“, deși este o piață care nu are prețuri explicite pentru utilizatorii săi (costul principal, atât pentru bloggeri, cât și pentru cei care îl citesc, este timpul), în cadrul căreia milioane de participanți interacționează în procesul de furnizare a informației. Există numeroase exemple de alte piețe, cum ar fi frățiile sau piețele matrimoniale, care nu implică nici ele compensații financiare. Dar blogosfera este ceva nou și ar fi fost imposibilă în absența revoluției electronice care a permis crearea internetului. În afară de veniturile provenite din publicitate (deși blogul nostru nu afișează reclame), compensațiile pentru aparițiile de pe blogosferă sunt, de asemenea, un lucru ieșit din comun, deoarece implică forme de compensare cum ar fi plăcerea obținută din scris – cum se întâmplă în cazul Wikipedia – sau plăcerea de a exprima opinii ori plăcerea de a-ți vedea numele pe internet.

Primul jurnal web – sau primul blog – a fost inițiat în Statele Unite în urmă cu aproximativ un deceniu, iar numărul blogurilor a crescut foarte rapid. Nimeni nu cunoaște numărul exact de bloguri, mai ales că în fiecare zi apar bloguri noi în întreaga lume. Vasta majoritate a acestora sunt jurnale personale, citite doar de membri ai familiei și de prieteni apropiați. Un număr relativ redus (deși semnificativ, în termeni absoluți) se adresează unor audiențe mai mari. Să le numim pe acestea bloguri „de rețea“. Unele dintre ele oferă în principal linkuri către diverse

surse online de știri și opinii (inclusiv alte bloguri); altele oferă comentarii frecvente, deseori zilnice asupra subiectelor politice și nu numai (de exemplu, pe teme culturale). Acestea sunt blogurile „de opinie“.

În decembrie 2004, am pus bazele „Blogului Becker-Posner“, <http://becker-posner-blog.com>, un blog de opinie cu un format neconvențional. Postam doar o dată pe săptămână, pe o temă de interes general considerabil. Postarea consta într-un eseu editorial scurt, scris de unul dintre noi pe un subiect fierbinte al zilei, urmat de un comentariu și mai scurt al celuilalt. Acest format de discuție ne permitea să folosim internetul ca pe o platformă generatoare de analize serioase, antrenante, bine direcționate și proaspete, care tratau problematici majore. Deoarece nu postăm zilnic, nici nu oferim linkuri către alte site-uri online (cu rare excepții), iar textele noastre iau mai degrabă forma unor eseuri scurte, decât pe cea a frânturilor informale, în stil conversațional. Ne situăm în afara curentului majoritar al culturii de blog, așa cum a evoluat acesta; dar nu există motive pentru care curentul majoritar ar trebui să fie redus la o formă atât de limitativă.

Unul dintre noi (Becker) este un economist laureat al Premiului Nobel și care – pe lângă publicațiile sale științifice tratează o gamă diversificată de probleme economice care includ educația, discriminarea, munca, familia, infracțiunile, dependența și imigrația – de-a lungul mai multor ani a scris un editorial lunar pentru *Business Week*. Posner a scris și el pentru presă și, o perioadă scurtă, a avut o rubrică în *Atlantic Monthly*. Ne-am gândit că blogul are trei avantaje față de un editorial de revistă. În primul rând, suscită mai multe comentarii, pentru că este mai ușor să postezi un comentariu decât să scrii o scrisoare redactorilor, dar și pentru că spațiul pe care ziarele și revistele îl dedică scrisorilor primite de la cititori este atât de

limitat, încât doar un număr redus de scrisori sunt publicate, ceea ce îi descurajează pe cititori să mai scrie redacției. În al doilea rând, blogul atrage mai mulți cititori decât un articol de ziar, ca o consecință a aparițiilor mai frecvente (săptămânale, și nu lunare), a diferenței dintre formatul de blog și cel de revistă, precum și a separării articolului de ziarul sau revista completă. (Cineva care vrea să citească Becker, spre exemplu, nu va mai trebui să își cumpere un abonament la *Business Week* pentru asta.)

Posner este judecător la Curtea de Apel a Statelor Unite ale Americii, autor de cărți și articole în domenii diverse, cum ar fi reglementările antitrust, proprietatea intelectuală, precum și alte domenii în care economia se aplică principiilor de drept, dar și în domenii de interes general, cum ar fi punerea sub acuzare, contestarea alegerilor sau problemele de securitate națională. Regulile eticii judiciare îi interzic lui Posner să comenteze public în legătură cu litigiile aflate în curs sau cu cele care urmează să fie formulate, așa cum îi interzic să fie implicat în politică, de exemplu să susțină un candidat; astfel se explică faptul că blogul evită anumite subiecte care ar putea părea un punct central natural al intereselor noastre.

Această carte este o antologie a postărilor din primii doi ani și trei luni de la înființarea blogului (ultimul text publicat în carte a fost postat pe 4 martie 2007) – mai mult de 125 de eseuri și comentarii. Gama de subiecte acoperite este vastă – de la încălzirea globală la interzicerea acizilor grași trans, lege promulgată în New York; de la ajutorare externe la dopajul atleților; de la privatizarea drumurilor cu taxă la înclinația francezilor spre revolte; de la jocurile de noroc pe internet la încercarea Chinei de a cumpăra o companie petrolieră americană; de la administrarea Universității Harvard la căsătoriile dintre persoane de același sex; de la consumul de droguri practicat de

orfani la condusul sub influența alcoolului; de la lupta împotriva SIDA din Africa la costul războiului din Irak. Ceea ce omogenizează această înșiruire aparent promiscuă de postări este faptul că toate tratează problematici contemporane privind politicile economice, un context în care „economia“ are un sens larg (vezi mai jos). Informale, de actualitate, practice și orientate înspre diverse politici, postările noastre nu propun problematici economice abstracte, folosesc metodologia tehnică a economiei și întotdeauna au la bază fundația bogată a cunoașterii empirice. Analiza nu este nici exclusiv economică în sensul obișnuit al cuvântului; ne-am asumat libertatea unor subiecte variate, cu o tematică diversă în analizele noastre privind factorii relevanți pentru diverse politici.

Postările apar aici fără modificări substanțiale, dar cu rețușări care țin de erori de tehnoredactare, precum și de schimbări în punctuație și stil. Postările sunt grupate pe subiecte – sex și populație, drepturi de proprietate, universități, stimulente, slujbe și angajare, dezastre și mediu, crimă și pedeapsă, terorism, precum și lumea în general. Multe dintre postări se potrivesc nu doar unei singure categorii; am inclus-o pe fiecare în categoria care o descrie cel mai bine. Aranjamentul în fiecare grup este, în principal, unul cronologic, dar, în cazurile în care două sau mai multe postări tratează același subiect, ele au fost grupate. La sfârșitul fiecărei părți din carte am adăugat „reflecții“ care cuprind (parțial, ca urmare a comentariilor) gândurile retrospective asupra postărilor noastre, unele dintre ele având în momentul în care scriem această carte (decembrie 2008) o vechime de patru ani. Le mulțumim lui Justin Ellis, Anthony Henke, Alison Sider și lui Michael Thorpe pentru ajutorul de cercetare oferit în cazul reflecțiilor și pentru ajutorul dat la corectarea erorilor și a omisiunilor din postările originale. Gary Becker ar dori, de asemenea, să-i mulțumească soției

sale, Guity N. Becker, pentru comentariile extrem de valoroase pe marginea variantelor preliminare ale discuțiilor sale.

Unul dintre principalele puncte de atracție pe care le oferă formatul de blog, prin comparație cu rubricile de comentarii sau cu articolele din ziare și reviste, constă, așa cum am menționat, în faptul că postările de blog suscită mai multe răspunsuri din partea cititorilor. Și, într-adevăr, postările noastre au suscitat multe comentarii, deseori profunde, iar ocazional am și răspuns la acestea pe blog. Restricțiile legate de spațiu ne-au împiedicat să publicăm comentariile sau răspunsurile în această carte, dar ele rămân disponibile online; blogul conține un instrument de căutare ușor de utilizat, care scoate la iveală oricare dintre postările noastre și, odată cu ele, comentariile postate de cititori, alături de eventualele răspunsuri pe care le-am dat noi. Amândoi avem slujbe cu normă întreagă care limitează timpul pe care îl putem dedica unui blog săptămânal, astfel încât cititorul nu trebuie să se aștepte la profunzime și meticulozitate de nivel academic. Sperăm să compensăm acest lucru prin prospețime și însuflețire.

Deoarece pe blogul nostru nu sunt discutate principii economice în termeni abstracti și având în vedere că majoritatea cititorilor noștri nu sunt economiști profesioniști, ne-am gândit că ar fi util să includem în această introducere câteva dintre principiile care ne ghidează în analiza problemelor privind politicile publice la care fac referire postările de pe blogul nostru.

Cel mai important principiu este cel al alegerii raționale. Nu în sensul unui proces rațional de deliberare integral sau explicit – nici măcar în sensul unei cântăriri conștiente a alternativelor –, ci, pur și simplu, în sensul de alegere a mijloacelor adecvate (având în vedere limitele informației) obiectivelor persoanei în cauză, oricare ar fi acestea. Ipoteza că oamenii fac alegeri raționale este un ghid puternic și generos în încercarea de a înțelege

comportamentul uman. Cu toate acestea, nu este un ghid infailibil. În ultimii ani, psihologii cognitivi au stârnit îndoieli majore în legătură cu anumite aspecte ale comportamentului rațional. Aceste îndoieli sunt oglindite în postările noastre.

Obiectivele care ghidează mijloacele folosite în alegerea rațională nu sunt în mod necesar de natură egoistă; comportamentul altruist este unul des întâlnit, în special, dar nu numai în cadrul familiei. Dar, ca și în cazul ipotezei raționalității, ipoteza unui interes restrâns în ceea ce privește sinele are o considerabilă virtute explicativă. Majoritatea oamenilor sunt mai degrabă egoiști în multe dintre activitățile lor și ar fi periculos să ignorăm acest lucru atunci când luăm în considerare formularea unei politici publice.

Modelul conform căruia oamenii fac alegeri bazate pe interes personal accentuează rolul stimulentei în comportamentul uman, deci și în politici. Într-adevăr, în timp ce economia obișnuia să fie considerată drept studiul unor piețe explicite, în care se cumpără și se vând bunuri, alături de fenomene economice agregate, cum ar fi inflația și șomajul, o nouă definiție presupune o perspectivă mult mai largă, cum ar fi studiul modului în care indivizii și organizațiile răspund la schimbarea stimulentei, alegerea rațională fiind considerată principalul ghid al acestor răspunsuri. Stimulentele se modifică atunci când beneficiile sau costurile se modifică, când prețul bunurilor crește, antrenând o diminuare a stimulentei de a cumpăra; astfel, de exemplu, creșterea recentă a prețului petrolului la nivel global din cauza cererii ridicate a dus la creșterea motivației producătorilor de petrol de a-și extinde activitatea, iar în același timp prețurile ridicate au determinat scăderea consumului; prețul ridicat reprezintă un beneficiu pentru furnizor, însă reprezintă un cost pentru consumator, astfel încât reacțiile lor sunt diametral opuse. În mod similar, stimulentele pentru

consumul alimentelor care conțin acizi grași trans s-au diminuat, după înmulțirea informațiilor disponibile în ceea ce privește efectul dăunător al acestor acizi asupra sănătății.

Stimulentele indivizilor și companiilor sunt deseori puternic afectate de schimbările care au loc în politicile publice, precum și în mediul fizic și social, iar blogul nostru tratează multe dintre aceste efecte, cum ar fi modul în care impozitele pe capital afectează investițiile, modul în care indivizii au răspuns la distrugerile provocate de uraganul Katrina, modul în care taxa auto de navetă din Londra a afectat numărul de automobile care fac naveta spre centrul Londrei sau modul în care taxele pe emisiile de carbon ar afecta interesul comercial în ceea ce privește construirea de centrale electrice nucleare.

În principal, toate problemele privind politicile publice se centrează pe modul în care răspunsurile indivizilor și ale organizațiilor la modificările stimulentele determină răspunsurile agregate ale grupurilor. Spre exemplu, un impozit mare pe capital îi poate afecta în mod diferit pe diverșii deținători de capital, dar economiștii studiază într-o mai mare măsură modul în care sunt afectate capitalurile dintr-o economie, industrie sau din alte categorii economice și într-o mai mică măsură efectul resimțit la nivel individual. Pentru a putea înțelege aceste răspunsuri la nivelul grupurilor, este necesară dezvoltarea unei analize a modului în care funcționează piețele, fie ele piețe oficiale, cum ar fi bursa de valori, fie neoficiale, cum ar fi piața căsătoriilor. Reacțiile piețelor pot arăta cu totul altfel față de reacțiile unui individ sau ale unei organizații reprezentative. Acesta este motivul pentru care economiștii au dedicat atât de multe eforturi analizei piețelor, precum și studiului comportamentului individual, explicând de ce interesele economiștilor sunt adesea diferite de ale psihologilor. Psihologii studiază și comportamentul individual, însă manifestă mai

puțin interes față de răspunsurile agregate la stimulente și constrângeri, cu toate că psihologia socială are ca preocupare centrală răspunsurile grupurilor la stimuli.

În încercarea de a urmări efectele costurilor și beneficiilor, trebuie să fim atenți să nu facem o confuzie între costuri și cheltuieli pur pecuniare. Un simplu transfer de bani de la o persoană la alta nu reprezintă un cost din punct de vedere social general (deci, diferit de unul privat), deoarece nu face decât să rearanjeze averea societății, deși poate să dea naștere unor costuri sub forma efortului sau a altor resurse cheltuite în încercarea de a opera transferul de la altcineva la propria persoană. Timpul petrecut în căutarea unui produs pe care vrei să-l cumperi este în mod clar un cost, deoarece acel interval de timp ar avea o valoare într-o utilizare alternativă; dar nu este un cost cu valoare monetară. În ochii unui economist, „prețul întreg” al unui bun de consum este suma dintre prețul de vânzare, prețul de căutare (reprezentat, în principal, de timp) și timpul petrecut consumând bunul respectiv. Pe blog, încercăm în mod constant să identificăm și să evaluăm costul sau prețul întreg al unor activități diverse.

Efectele diverselor acțiuni asupra beneficiilor și costurilor resimțite de un individ sau de o organizație depind în mod decisiv de măsura în care acestea sunt suportate de subiectul care face alegerea, și mai puțin de alții. Dacă donezi unei acțiuni caritabile, obții un beneficiu – altfel nu ai dona. Dar beneficiul resimțit de fiecare donator potențial este în mod probabil mai mic decât beneficiul integral resimțit de cei care primesc donația; în caz contrar, ar exista mult mai multe acțiuni caritabile. În mod similar, o uzină care poluează poate dăuna sănătății și mediului de lucru ale angajaților săi, iar acest lucru creează nevoia de salarii mai mari sau beneficii medicale ridicate. În acest sens, costul suportat de muncitori poate fi un cost

suportat de uzină. Dar cea mai mare parte a costurilor poluării sunt suportate de persoane îndepărtate de fabrică – persoane cu care fabrica nu întreține relații contractuale, deoarece costurile încheierii unui contract („costuri tranzacționale“, în termeni economici) sunt prohibitive. Aceste costuri „externe“ au, în genere, un efect redus sau inexistent asupra deciziilor privind dimensiunea investițiilor în controlul poluării pe care le iau personalul executiv și patronii uzinei, aceștia fiind preocupați de interesele personale într-o măsură care, de altfel, nu depășește normalitatea. Încălzirea globală, la care par să contribuie într-o mare măsură emisiile de dioxid de carbon provocate de oameni, este în prezent imaginea emblematică a beneficiilor și costurilor externe. Costurile suportate de o centrală electrică pentru reducerea emisiilor de dioxid de carbon ar conferi beneficii în primul rând celorlalți; echivalent, costurile impuse de astfel de emisii sunt, în principal, impuse asupra celorlalți, și nu asupra celor responsabili de producerea lor.

Trebuie să deosebim costurile de ceea ce numim „chirii“ – un alt concept economic recurent pe blog. O chirie (a nu fi confundată cu o închiriere) este un profit care depășește simpla rambursare a costurilor de investiție. Exemplul clasic este un teren arabil fertil. Dacă cererea pentru un bun agricol depășește capacitatea de producție a celui mai fertil teren arabil, atunci un teren mai sărac – teren ale cărui costuri de exploatare sunt mai mari – va fi introdus în procesul de producție. Prețul pieței va trebui să acopere costul acestui proces de producție, astfel încât, pe o piață competitivă, prețul va fi egal cu echivalentul costului de producție al ultimei unități din producția necesară. Acel cost și, prin urmare, prețul pieței vor depăși prețul de producție al celui mai fertil teren arabil, iar proprietarii acelui teren arabil vor obține, așadar, un preț care va depăși costul suportat – o chirie.

Un alt exemplu de chirie îl reprezintă veniturile mari pe care le obțin vedetele din divertisment – aceste vedete nu dețin substitute perfecte (așa cum un teren arabil prost nu este un substitut perfect pentru un teren arabil bun), așa că acestea pot cere pentru serviciile lor un preț care depășește costurile suportate de furnizarea serviciilor respective. În mod întâmplător, acest lucru ilustrează o altă observație importantă (la care deja am făcut aluzie în discuția despre costurile implicate de căutarea produsului), aceea că, pentru un economist, „costul” reprezintă un „cost de oportunitate”. Vedeta obține chirii pentru că alternativa sa de angajare este mai puțin rentabilă din punct de vedere material: slujba alternativă pentru o cântăreață de pop ar putea fi doar cea de chelneriță, din care ar câștiga o mică parte din veniturile ei de cântăreață. Acele câștiguri, la care renunță ca să fie cântăreață, reprezintă costurile unei cariere de cântăreață (făcând abstracție de cheltuielile implicate de cariera de cântăreață, cum ar fi costul pregătirilor de natură profesională, onorariul impresarului și cheltuielile pentru garderobă). Diferența dintre ce primește ea în calitate de cântăreață și venitul cu mult redus pe care l-ar avea în calitate de chelneriță reprezintă chiria ei economică.

„Căutarea de chirii” este legată de chirii, dar reprezintă un tip de comportament diferit. Ea presupune căutarea de bogății, în principal prin transferarea acestora de la alții, cum ar fi primele de stat și alte avantaje sau, uneori, prin speculă pe piețele financiare. Căutarea de chirii este un impuls uman natural, dar poate genera și reziduuri sociale. Perspectiva unor astfel de câștiguri va induce cheltuieli specifice acestui proces de căutare, cheltuieli care vor însemna o pierdere socială dacă nu vor crea valoare, ci doar vor permite celui care caută chirii să transfere avuție de la alții la propria persoană. Un exemplu în acest sens este o „cursă pentru brevete”. Un brevet este o posibilă

sursă de chirie, deoarece venitul generat de un brevet poate depăși costurile inventării și producerii produsului brevetat, din moment ce brevetul scoate din ecuație competiția care ar elimina posibilitatea unui profit mai mare decât costul de producție. Cursa pentru întâietate în brevetarea unei invenții poate genera valoare socială, prin accelerarea procesului de creare a invenției, dar dacă accelerarea este redusă, atunci valoarea socială adițională poate fi mult mai mică decât echivalentul costurilor suportate de firmele care au participat la competiție, în speranța de a ocupa primul loc.

Administrarea instituțiilor joacă un rol important în analiza politicilor economice. Tipurile principale de instituții sunt piața, guvernul și organizațiile nonprofit, cum ar fi majoritatea universităților nord-americane, precum și (alte) fundații caritabile. Piața (sau comerțul) comportă o caracteristică importantă ce permite ca asigurările sociale să fie promovate prin comportamentul egoist. Motivul principal constă în faptul că două persoane egoiste nu vor face comerț decât dacă se așteaptă ca respectivul comerț să le aducă amândurora un câștig; de aceea, comerțul contribuie la bunăstare, cu excepția cazurilor în care există efecte negative importante în altă zonă a economiei, așa cum se poate întâmpla acolo unde fabricarea produsului tranzacționat creează poluare. Piața mai are o trăsătură importantă, subliniată de Friedrich Hayek, la care ne-am referit deja: ea agregă informația (deși, așa cum o arată criza financiară actuală, nu o face întotdeauna eficient), deoarece informațiile legate de cerere și ofertă sunt strict incluse în prețuri. Această caracteristică poate să lipsească din unele organizații, ceea ce duce la „costuri de agenție”: costurile care apar în urma efortului agentului principal (cum ar fi o corporație) de a-și constrânge agenții din subordine să urmărească cu prioritate interesele sale, și nu pe ale lor. Costurile de

agenție sunt deosebit de mari pentru organizațiile care nu se află pe piață, cum ar fi agențiile guvernamentale și organizațiile nonprofit, spre deosebire de firmele de afaceri, deoarece, în cazul entităților care nu se află pe piață, fie semnele pe care le dă piața pentru identificarea lipsei de loialitate sau a incompetenței agenților sunt foarte slabe, fie capacitatea de a reacționa la aceste semne este constrânsă din diverse motive.

Prezentate în modul abstract în care am făcut-o în această introducere, principiile economice pot părea îndepărtate de problemele practice. Sperăm ca postările de pe blog care urmează și care conțin exemple de aplicare a acestor principii să risipească această impresie.

Partea | Sex
I | și populație

Revoluția sexuală – Posner

Decesul Papei Ioan Paul al II-lea, survenit pe 2 aprilie 2005, a readus în discuție schimbările profunde care au avut loc la nivelul moravurilor sexuale din ultima jumătate a secolului în Statele Unite ale Americii și în multe alte țări, precum și apărarea susținută de Papă a moralității privind sexualitatea promovate de Biserica Catolică (inclusiv opoziția față de avorturi, contracepție, căsătoria preoților și orice altă formă de activitate sexuală nonmaritală, inclusiv relațiile între persoane de același sex și chiar masturbarea), prăpastia care se adâncește între acest tip de moralitate și comportamentul sexual real al romano-catolicilor din Statele Unite (care este, în medie, similar cu cel al altor segmente din comunitate), inclusiv recente scandaluri sexuale care au implicat membri ai clerului.

Hai-deți să începem întrebându-ne de ce s-a schimbat moralitatea sexuală atât de mult în ultima jumătate de secol. Dacă adoptăm o abordare economică la această întrebare și având în vedere că beneficiile pe care le deține sexul, în sensul de plăcere sau de eliberare de tensiune, au motivații biologice adânc înrădăcinate, atunci răspunsul trebuie căutat în zona costurilor. Costurile pe care le presupune activitatea sexuală au scăzut semnificativ în ultima jumătate de secol (dacă scoatem din discuție SIDA), din mai multe motive. Unul dintre acestea constă în descoperirea faptului că penicilina este un tratament

sigur, ieftin și lipsit de pericole pentru vindecarea sifilisului. Un altul constă în evoluția metodelor contraceptive, care a redus semnificativ posibilitatea unei nașteri nedorite (cu interferență minimă în plăcerea sexuală). Este adevărat că numărul de nașteri nedorite a crescut, dar aceasta se întâmplă din cauza existenței altor factori care influențează acest număr și care nu au legătură cu metodele contraceptive. Iar în măsura în care metodele contraceptive îmbunătățite induc o activitate sexuală mai răspândită reducând și riscurile, numărul de nașteri nedorite nu va scădea cu echivalentul reducerii totale a procentajului în eventualitatea unei asemenea nașteri; probabilitatea redusă per act sexual este întru câtva contrabalansată de o creștere a numărului de acte sexuale. Legalizarea avortului a redus și mai mult riscul nașterilor nedorite, deși legalizarea poate fi considerată un răspuns, și nu o cauză, în ceea ce privește schimbările moravurilor sexuale, sau, și mai plauzibil, legalizarea poate fi văzută drept răspuns și cauză în același timp.

Schimbarea rolurilor jucate de femei în societate are o importanță majoră. Dezvoltarea economiei serviciilor, cu abundența de servicii lejere din punct de vedere fizic pe care aceasta o presupune, alături de apariția unor instrumente foarte eficiente de lucru în gospodărie, care scutesc mult din munca umană, au determinat, în cazul femeilor, o creștere semnificativă a oportunităților de lucru în afara gospodăriei. Această creștere a dus la rândul său la creșterea independenței financiare, reducând astfel câștigurile pe care femeile le-ar putea obține dintr-o căsătorie. Un alt efect constă în creșterea costurilor de oportunitate în cazul unei sarcini: cu cât este mai mare venitul unei femei, cu atât mai ridicat este costul renunțării la piața de muncă cu scopul de a avea copii, indiferent dacă această renunțare este temporară sau permanentă. Așadar, acesta este un alt factor care crește costul căsătoriilor în cazul femeilor.

Consecința acestor lucruri a constat în scăderea numărului de căsătorii și în creșterea vârstei medii de căsătorie, precum și în reducerea costului de divorț în cazul femeilor (și, în cazul bărbaților, reducând beneficiile căsătoriilor cu bărbați care își doresc copii și soții casnice). În contextul în care căsătoriile sunt mai rare și la vârste mai înaintate, în timp ce divorțurile se înmulțesc, femeile petrec mai puțini ani din cei activi sexual într-o căsătorie, astfel că cererea de sex nonmarital – sex care oricum a devenit mai puțin riscant datorită îmbunătățirii mijloacelor contraceptive și a disponibilității avorturilor – a crescut exponențial.

Cererea de divorț în continuă creștere a fost un factor în triumful mișcării pentru facilitarea divorțurilor, iar divorțurile facile fac imposibilă canalizarea sexului înspre cadrul matrimonial. În comunitățile (care nu au dispărut cu totul) ce dezaproabă puternic sexul premarital, tinerii se căsătoresc pentru a face sex, dar căsătoriile motivate în acest fel au șanse mari să sfârșească în divorț, producând un număr ridicat de persoane necăsătorite și, prin urmare, o cerere crescută de sex nonmarital.

Un alt factor care influențează comportamentul în aceeași direcție, deși este un factor care precede evoluția pe care tocmai am discutat-o, este scăderea pe termen lung a mortalității infantile, din care a rezultat inutilitatea sarcinilor succesive destinate încercărilor de a avea un număr rezonabil de copii care să supraviețuiască până la maturitate. În plus, odată cu urbanizarea și cu dezvoltarea asigurărilor sociale, valoarea copiilor ca forță de muncă agricolă și ca asigurare pentru bătrânețe scade, ceea ce duce la scăderea nevoii de copii.

În contextul în care activitatea sexuală în afara căsătoriei este în creștere, activitatea sexuală a cuplurilor de același sex a ajuns să pară mai puțin anormală comparativ cu o societate în care aproape orice activitate sexuală este (sau cel puțin se crede

a fi) restrânsă la cadrul marital. Cu alte cuvinte, odată ce legătura dintre căsătorie și sex este slăbită, iar sexul ajunge să fie văzut ca o acțiune cu valoare inerentă, și nu doar ca mijloc de procreare, sexul nereproducător – la care putem da ca exemplu grăitor activitatea sexuală între persoane de același sex – începe să piardă din opobriul public.

Ar putea părea paradoxal să sugerăm că homosexualitatea și căsătoria sunt legate în vreun fel; dar așa este. În societăți ca cea a Greciei antice, în care era de așteptat ca bărbatul să se căsătorească pentru a procrea, dar nu era de așteptat ca el să stabilească o conexiune emoțională intimă cu soția sa (spre exemplu, în Grecia antică, soțul și soția nu mâncau împreună, iar soția avea rareori permisiunea de a ieși din casă), n-ar fi o problemă ca bărbatul homosexual să se poată căsători. Dar acolo unde căsătoria bazată pe interese comune devine normă – în care e de așteptat ca bărbatul să se însoare, dar căsătoria are o conotație mai largă decât actul sexual ocazional – bărbații homosexuali devin anormali; instituția căsătoriei bazate pe interese comune, fiind diferită de căsătoria patriarhală, tinde să îi excludă din orice instituție socială fundamentală. Căsătoria bazată pe interese comune rămâne în continuare norma, dar din ce în ce mai puțini oameni se căsătoresc, astfel încât bărbații celibatari ies mai puțin în evidență.

Marile religii occidentale, în special creștinismul și, în cadrul acestuia, în mod special romano-catolicismul, se definesc din ce în ce mai mult prin opoziția lor la relaxarea moravurilor sexuale din timpurile moderne. Cauzele nu constau în faptul că aceste religii au devenit din ce în ce mai puritane (deși catolicismul adoptă o poziție mai dură împotriva avortului decât a făcut-o până în secolul al XIX-lea și cu toate că preocuparea față de comportamentul sexual joacă un rol relativ lipsit de semnificație în Noul Testament), ci în faptul că

învățăturile referitoare la sex s-au îndepărtat și mai mult de comportamentul adepților. Papa Ioan Paul al II-lea a părut neobișnuit de conservator în chestiunile legate de sex nu pentru că a înăspriț doctrina catolică privind sexualitatea, ci pentru că a refuzat să cedeze presiunilor insistente de a o destinde. Papa înota împotriva curentului. Chiar dacă Statele Unite se află într-o plină și surprinzătoare revitalizare religioasă, controlul deținut de religie asupra comportamentului a slăbit. De aici contrastul dintre toleranța foarte ridicată față de comportamentul homosexual și opoziția puternică, în mare parte, deși nu în întregime de origine religioasă, în ceea ce privește căsătoria între persoane de același sex. Ca urmare, Biserica Catolică întâmpină mari dificultăți în încercarea de a atrage tineri în rândul clericilor, în special bărbați tineri heterosexuali – o ocupație exclusiv masculină atrage, în mod firesc, bărbați homosexuali –, mai ales în cazul în care constrângerile comportamentale ale doctrinei religioase își pierd din duritate, chiar și când este vorba despre persoane care își doresc o carieră religioasă.

În măsura în care, ca rezultat al schimbărilor de ordin economic și tehnologic, sexul nu mai este considerat un lucru periculos și nici măcar important, ne putem aștepta ca el să devină o activitate indiferentă la aspectul moral, cum este mâncatul (cu excepția evreilor ortodocși și a musulmanilor). În momentul în care scriem această carte, aceasta pare să fie tendința în multe societăți, inclusiv a noastră. Acest lucru nu este lipsit de precedent istoric; multe culturi au fost cu mult mai permissive în privința sexului decât cea din care facem parte – Grecia antică, spre exemplu.

Subliniez că acesta a fost un eseu de teorie morală pozitivă, și nu normativă. Preocuparea mea nu este să stabilesc dacă modificările moravurilor sexuale sunt bune sau rele, ci să

încerc să explic ce anume a dus la apariția acestor modificări. Cred că ele pot fi explicate în mare și în termeni economici.

Comentarii asupra revoluției sexuale – Becker

Papa Ioan Paul al II-lea a fost un conservator în privința subiectelor legate de familie, dar s-a dovedit a fi foarte inovator în chestiuni mai importante pe termen lung, din punctul de vedere al Bisericii Catolice. Aceste chestiuni includ: o ostilitate timpurie, continuă și deschisă la adresa comunismului, într-o perioadă în care mulți intelectuali și anumiți conducători ai Bisericii îl susțineau sau îl acceptau, faptul că a îndrumat clerul din America Latină și de oriunde în lume să adopte o poziție de neutralitate față de activismul politic, atitudinea sa față de capitalism, mult mai favorabilă decât cea a predecesorilor săi, relațiile bune cu evreii și musulmanii, precum și devotamentul cu care a promovat cauza păcii, chiar atunci când nu era pe aceeași lungime de undă cu America sau cu alte națiuni puternice.

Acest lucru explică reacția mondială masivă de suferință la moartea Papei, exprimată inclusiv de vasta majoritate a catolicilor care încălcau doctrinele Bisericii Catolice referitor la contracepție și divorț. Va rămâne în memoria oamenilor pentru mult timp datorită acestor contribuții extrem de importante, indiferent de ce se va întâmpla cu revoluția sexuală.

Am început în acest fel comentariul meu la eseul lui Posner, parțial pentru a-mi exprima adâncă prețuire pe care o am pentru Papa Ioan Paul al II-lea (trebuie să menționez că am fost numit membru al *Academiei Pontificale de Științe* în timp ce el era Papă). Un alt motiv, direct relevant pentru subiectul pe care l-am abordat în această săptămână, este legat de faptul că acest

conflict dintre comportamentul real al majorității catolicilor și doctrinele Bisericii privind folosirea contraceptivelor, precum și în privința altor chestiuni legate de familie nu este unul neobișnuit atunci când este vorba despre cultură și norme. Într-adevăr, este ilustrat în mod dramatic faptul că puternice forțe economice și sociale exercită, de obicei, presiune asupra perspectivelor religioase și a altor norme sociale, până când aceste perspective și norme se adaptează la noile forțe. Natalitatea, divorțul și sexul premarital oferă un exemplu semnificativ al acestui principiu notoriu.

Din multe motive, majoritatea menționate de Posner, familiile din țările moderne au, în general, puțini copii, investind mult în schimb în educarea, formarea și sănătatea fiecărui copil. Printre aceste motive se numără și valoarea ridicată a capitalului uman în economiile avansate din punct de vedere tehnologic; ratele scăzute de mortalitate infantilă; evoluția pozitivă a educației, a veniturilor și a participării la forța de muncă a populației feminine; declinul producției manuale și expansiunea economiei serviciilor. Printre altele, aceste forțe au dus la creșterea independenței financiare a femeilor, dându-le un cuvânt decisiv în chestiunile familiale și ducând la o disponibilitate mai mare față de divorț decât în trecut.

Ca rezultat al acestor forțe, marea majoritate a familiilor din întreaga lume au mai puțin de trei copii. În condițiile în care activitatea sexuală rămâne la cote normale, nu există altă modalitate de a menține această stare de lucruri în afară de cea a unei încrederi sporite în contracepția eficientă. Așa se face că, în timp ce dezvoltarea economică s-a răspândit în întreaga lume, atingând familie după familie, indiferent de convingerile religioase, rata de utilizare a contracepției în scopul de a avea mai puțini copii a crescut cu mult. Natalitatea în Spania, Italia, Polonia, precum și în alte țări predominant catolice este printre